

Het "Lennarium"* in Parc Gennepe, Eindhoven. (concept)

Inleiding

p.

Waarom het Lennarium

De ramen: een nieuwe bestemming

De ramen: oorspronkelijke bestemming:

- verantwoording architect
- visie van de kunstenaar

De conditie van de ramen:

- voor uitname en
- na restauratie van twee proefpanelen

Aanbevelingsbrieven Stichting Lennarts en dr. R. Fuchs

Biografische informatie J. Lennarts

Inleiding.

Dit informatieboekje zou gemakkelijk de ondertitel kunnen hebben:

"Verslag van een geslaagde zoektocht".

Aan deze zoektocht lag ten grondslag de vraag hoe de zeldzaam fraaie en waardevolle glas-in-loodramen van Johan Lennarts (1932 – 1991) uit woonzorgcentrum Den Elzent in Eindhoven te behouden en hiervoor een nieuwe bestemming te vinden. De veranderende functie van de kapel, als gevolg van de interim-huisvesting van bewoners van verpleeghuis De Weerde, noodzaakte de ramen uit te nemen. De sterk doorgebogen glas-in-loodpanelen vroegen daarbij om een grondige restauratie.

In dit boekje wordt die zoektocht beschreven.

De nieuwe bestemming wordt het Lennarium in de tuin van Parc Gennepe, een cluster van gevarieerde woon-/zorgvoorzieningen van de Vitalis WoonZorg Groep te Eindhoven.

Het *Lennarium is een multifunctioneel halfgrond, half open, rolstoeltoegankelijk gebouwtje, waarin de vijf samenhangende monumentale glas-in-loodramen van de kunstenaar Johan Lennarts, voorstellende de "Levenscyclus van de mens", met behoud van hun oorspronkelijke functie, zijn opgenomen.

Dit boekje beoogt ook sponsors en subsidiegevers te overtuigen van de noodzaak om die unieke en waardevolle ramen te behouden en hen te vragen het Lennarium, een gemeentelijk monument van de stad Eindhoven, financieel mogelijk te maken.

Aan de orde komen het waarom van het Lennarium, de nieuwe en oorspronkelijke bestemming van de ramen en de visie van de kunstenaar op zijn ramen. Zicht wordt gegeven op de conditie van de ramen voor uitname en het resultaat van de restauratie van enkele proefpanelen. Ook opgenomen zijn de aanbevelingsbrieven van de Stichting Lennarts en R. Fuchs en biografische informatie van deze vernieuwende kunstenaar.

"Ik probeer iedere keer weer iets geheel nieuws te maken, anders heeft het geen zin".
J. Lennarts in Kunstbeeld, juni 1978.

Holland Art Gallery: Jaap van den Elzen / Frank Stroeken
de Vitalis WoonZorg Groep: Ted van Rest

Waarom een Lennarium?

Het zorgconcept "Vivantis" van de Vitalis WoonZorgGroep is normerend voor de benadering en bejegening van de doelgroepen van de Vitalis WoonZorg Groep en maatgevend voor het Programma van Eisen voor het nieuw gebouwde verpleeghuis in Parc Gennep.

De kenmerken van het zorgconcept zijn:

- er zijn verschillende bewonersgroepen met op hun specifieke behoeften en wensen afgestemde woonvoorzieningen;
- er is expliciete aandacht voor welzijn en services, naast zorg en wonen
- er is sprake van professionele hotelmatige dienstverlening.

Bewoners kunnen in genoemde kenmerken hun eigen keuzes maken en daarmee hun welbevinden vergroten. De basis voor de zorg en het welzijn is gelegen in de ruimte voor een eigen leven: iedere bewoner, ongeacht zijn zorgbehoefte, handicap, religie, levens-overtuiging of levensstijl, wordt mogelijkheden geboden zijn eigen leven naar eigen wens in te vullen. "Een goed leven is een eigen leven".

De nieuwbouw van het verpleeghuis is dan ook géén stapeling van nieuwe stenen, maar het is een complex proces van het vormgeven en versterken van het welbevinden van bewoners via een gebouwde omgeving en via de attitude en werkwijze van medewerkers!

De gevarieerde woningen en woonzorgvoorzieningen van Parc Gennep bieden bewoners, bijna allemaal senioren, keuzes van geheel zelfstandig wonen tot wonen met aanvullende zorg en/of dienstverlening. Voor het merendeel van de bewoners is Parc Gennep hun laatste woonplek, juist omdat zij de garantie hebben daar indien gewenst ook alle mogelijke zorg te kunnen krijgen.

In het verpleeghuis wonen mensen die zware en intensieve zorg nodig hebben. Zorg die elders, alle inspanningen en zorg van familieleden, thuiszorg en anderen ten spijt, niet langer verantwoord kan worden geboden. Zij zijn aangewezen op multidisciplinaire zorg, 24 uur per dag op moeilijk te plannen tijdstippen. Een aantal bewoners gaat na een korte revalidatieperiode weer terug naar de thuissituatie. Daarnaast heeft het verpleeghuis ook een palliatieve unit, waar mensen met een levensverwachting van slechts enkele maanden verblijven. Thuis sterven is voor hen, om uiteenlopende redenen, niet mogelijk.

Juist deze ouderen, veelal in de laatste fase van hun leven, maken de balans op van hun leven. Niet zelden geconfronteerd met een traumatische ervaring als het verlies van dierbaren, of ledematen, getroffen door een attaque of kanker, zitten zij met levensvragen, als waar ga ik naartoe, waarom overkomt mij dit? Aandacht voor welzijn, w.o. natuurlijk existentiële vragen is uitermate belangrijk. Hen moeten mogelijkheden worden geboden zich op door hen gewenste tijden te kunnen terugtrekken, zich te kunnen bezinnen op verleden, heden en toekomst, alleen, samen met hun partner of andere dierbaren. Die mogelijkheden zijn voor hen van onschatbare betekenis! De indrukwekkende spirituele uitstraling van de ramen kan in belangrijke mate bijdragen aan hun behoefte aan bezinning en reflectie.

De ramen: een nieuwe bestemming

De grootte van de vijf ramen (2.30 x 5.20 mtr. elk!), hun onderlinge verbondenheid: voorstellend de levenscyclus van de mens en de overwegend donkere kleurstelling, maken dat herplaatsing van de ramen met behoud van de betekenisvolle functie, geen gemakkelijk opgave is.

De sloop van de Meyboomflat en de Beekakker, gepland in 2008, biedt een unieke kans de ramen in Parc Gennep te herplaatsen.

Parc Gennep

Parc Gennep bestaat uit gevarieerde woningen en woonzorgvoorzieningen van de Vitalis WoonZorg Groep in zowel het sociale als in het exclusieve servicesegment, waar alle vormen van zorg, begeleiding en behandeling en veel service en welzijnsactiviteiten geboden (kunnen) worden. Hier is ook het Bestuurscentrum van de Vitalis WoonZorg Groep gevestigd.

Parc Gennep is gelegen in het stadsdeel Stratum, omsloten in het oosten door de Aalsterweg, in het zuiden door de Antoon Coolenlaan en in het westen door het natuur en recreatiegebied de Genneper Parken, rond de Dommel- en Tongelreepvallei; een landschappelijke oase naast de gevarieerde woonvoorzieningen voor senioren. In Parc Gennep wonen ca 660 bewoners; zorg in de meest brede zin wordt geleverd door ca 680 medewerkers van de Vitalis WoonZorg Groep.

De tuin biedt in zijn verscheidenheid mogelijkheden tot verpozing en recreatie aan alle bewoners, hun bezoek en medewerkers van Parc Gennep.

De functie van de ramen van Johan Lennarts als bezinnings- en inspiratiebron past uitermate goed bij de functie van de tuin als plaats van verpozing, beweging en retraite. Beide functies versterken elkaar.

De tuin van Parc Gennep is de ideale plaats voor de ramen in hun nieuw bestemming en functie:

- bewoners behoren nagenoeg allen tot de categorie senioren;
- de drempel deze tuin te betreden is laag;
- ligging aan een openbare weg maakt dat ook passanten en andere geïnteresseerden gemakkelijk kennis kunnen nemen van dit gemeentelijk monument en het werk van J. Lennarts als glazenier;
- de vormgeving en verhouding van het Lennarium in relatie tot de omringende eigentijdse bebouwing van Parc Gennep is goed in evenwicht;
- meer 'profane' functies als achtergrond voor koffieconcerten en decor voor vieringen, krijgen meer kans;
- de ramen als symbool voor de vele schakeringen en kleuren van licht, zijn tegelijkertijd ook de symbolen van de lichtstad Eindhoven.

De tuin van Parc Gennep is ontworpen door landschapsarchitect Jacq. van Leuken. Binnen het tuinontwerp is op basis van ideeën van Jaap van den Elzen, namens Holland Art Gallery, het Lennarium ontstaan. Zijn idee, uiteindelijk bouwkundig vormgegeven door de bouwkundig architect van het nieuwe verpleeghuis Henk Gersen van IAA-architecten, is omarmd door de landschapsarchitect.

Het eerste idee ging uit van een cirkelvormige opstelling van de vijf ramen, los van elkaar geplaatst. Mede op basis van discussies met de Monumentencommissie van de gemeente Eindhoven en het Instituut Collectie Nederland, is uiteindelijk besloten de ramen op te nemen in een achthoekig gebouwtje.

Invoegen: een plaatje van de los geplaatste ramen en een van Jaaps ontwerp?

De ramen: een nieuwe bestemming, een vergelijkbare functie

Met het scheppen van het Lennarium in de tuin van Parc Gennep hebben de waardevolle voormalige kapelramen een nieuwe bestemming gekregen en is dit cultuurgoed van de Eindhovense kunstenaar Johan Lennarts bewaard en zichtbaar gebleven in Eindhoven, voor kwetsbare personen in de nadagen van hun leven, hun familieleden, verzorgers en alle anderen die van schoonheid, artistieke en monumenten genieten willen..

De uitgesproken religieuze functie, kenmerkend in de kapel, mag in het landschapsontwerp iets minder zichtbaar zijn. De krachtige uitstraling van de ramen, staat ook hier - opnieuw - voor een plaats van bezinning, rust, meditatie en retraite. De symboliek van de levenscyclus is in de halfronde plaatsing van de ramen ten opzichte van elkaar behouden en suggereert omarming. De situering en vormgeving in een gebouwtje biedt

beschutting in letterlijke en figuurlijke zin en door het ontbreken van tegenlicht veel betere mogelijkheden te genieten van de overweldigende kleurenpracht dan de los geplaatste ramen in cirkelvorm.

Daarenboven kan het nu ook een uitgelezen plek zijn voor herdenkingsbijeenkomsten voor overleden bewoners, en een plaats voor familieleden en vrienden bij verwerking van verdriet en verlies. Een bijzondere plaats ook voor de bewoners van de palliatieve, terminale appartementen: de bewoners die de laatste dagen van hun leven in het verpleeghuis doorbrengen.

Tegelijkertijd is het ook een plaats om te genieten van de mooie momenten van het leven: (koffie)concerten, andere uitvoeringen en vieringen.

De indrukwekkende kleurenpracht en mysterieuze kleurovergangen van de ramen met hun religieuze symboliek is nu niet alleen zichtbaar voor de kerkganger, ook niet-kerkgangers: ouderen en jongeren, kinderen en kleinkinderen van bewoners, medewerkers, recreanten, passanten en kunstliefhebbers, zullen gegrepen worden door de symboliek en de monumentale kleurstelling. Het contact met de kapelramen roept wellicht kostbare herinneringen op aan belangrijke vieringen in het leven van de toeschouwer. Als de avond valt neemt kunstlicht het over van de zon, door de ramen 's avonds uit te lichten, blijft het unieke kleurspel en daarmee ook de functie voor de toeschouwer behouden.

Invoegen: Foto van het nieuwe ontwerp en het tuinontwerp?

De steeds wisselende lichteffecten en kleurvariaties, onder invloed van het verglijdend zonlicht en het verloop der seizoenen, zullen bijdragen aan een sfeervolle en betekenisvolle ontmoeting met het werk van deze kunstenaar.

Immers: *"de gehele cyclus symboliseert de levensloop van de mensheid: zijn ontstaan uit God, zijn redding door Christus en zijn terugkeren in God"*, J.Lennarts.

Dat alles vertaald door duizenden kleine stukjes gekleurd glas, in korte en snelle flitsen, op de manier zoals de herinnering werkt.

De ramen: oorspronkelijke bestemming.

De gelovige verlangt in de kerk een sfeer die overeenkomt met zijn gevoelsverhouding tot God. Deze sfeer kan op diverse wijzen gerealiseerd worden. Vaak deed het de rijke versiering, dan weer de schittering van veel goud aan altaren en beelden of de kleurenpracht van glasramen, gobelins en/of wandschilderingen. Daardoor kreeg een kerk of kapel onmiskenbaar haar vertrouwde, waardige en sacrale uitstraling.

In de kapel van Den Elzent waren het de glas-in-loodramen van Johan Lennarts die voor de mysterieuze sfeer en beleving zorgen.

Verantwoording door de architect.

"De vormgeving van de kapel, is bepalend voor de keuze van de ramen... Komende vanuit het stadscentrum ervaart men reeds van buiten de ellipsvormige plattegrond en de hoogopgaande ramen. Deze plattegrondvorm heeft een typisch naar binnen gekeerd effect, dat juist door deze ramen deels wordt opgeheven. Wanneer men het gebouw is binnengegaan en van daaruit de kapel betreedt, wordt dit sterk geopenbaard.

Deze ervaring is uitgangspunt geweest voor de keuze van het glas-in-lood.

Primair is gesteld dat er dan ook puur glas moet worden gebruikt, dus zonder brandverf, opdat deze ramenwand, die zich bovendien naar het oosten (ochtendzon) opent, een briljant effect zal veroorzaken. Daarom zijn deze ramen niet in eerste instantie objecten om te bekijken, maar om te ondergaan en zullen dan ook sterk sfeerbepalend werken. Daarbij komt nog, dat de distantie van de waarnemer tot het object gering is, waardoor alleen de totaliteit in een oogopslag waarneembaar is en niet het detail".

Architectenbureau Clement, juli 1960

Invoegen: foto van de ramenwand in de kapel?.

Verantwoording door de kunstenaar.

“Beoogd wordt “een licht” dat van achter in de kapel naar voren van koel overgaat in warm. Het meest warme raam (met veel roden) valt juist op het priesterkoor. Door de kleurenovergang van blauw – over violet naar rood wordt de aandacht naar voren gericht. De hele kapel krijgt een violetachtige tint, ’n enigszins mysterieuze sfeer. Door het gebruik van kleine stukjes glas wordt het geheel warm, tintelend en rijk, levendig van werking. Alles in de kapel ondergaat het mysterie, het mysterie van het licht (Christus)”.

“De tweede (ondergeschikte) functie is “de voorstelling” bij het ontwerp (van rechts naar links)

- 1. de schepping*
- 2. de zondeval met de belofte van Christus*
- 3. het leven van Christus (nieuwe testament)*
- 4. de kerk van Christus; lijdende, strijdende en zegevierende kerk*
- 5. de heerlijkheid van de Schepper”.*

- 1. “De schepping: hoofdkleur blauw, koelte, rust en evenwicht. Ijzerindeling in 7 horizontale banen (de 7 dagen van de schepping). Van onderaf zijn herkenbaar de aarde, het water, het land en enkele eenvoudige (oer-) vormen.*
- 2. Zondeval: hoofdkleur grijs-blauw- rood. Ijzerindeling enigszins a-symetrisch. De rust is verstoord. De scherven zijn grilliger gerangschikt. Zichtbaar is een bos- (struik-) vorm; de boom van kennis van goed en kwaad, het brandende braambos, de stam van Jesse.*
- 3. Christus: hoofdkleur violet. Alleen het kruis overheerst; het is de verrezen Christus in zijn verheerlijkte lichaam.*
- 4. De kerk: 1o horizontale baan (beneden 1o horizontale ijzer) is de lijdende kerk, (kleur violet) gesymboliseerd in vlammen, waaruit kleine flitsende gele stukjes glas opstijgen als symbolen voor de gelovigen. 2o en 3o baan: strijdende kerk, kleur blauw. 4o, 5o en 6o baan zegevierende kerk, hoofdkleur rood, oranje.*
- 5. H. Drie-eenheid: hoofdkleur rood, oranje. Raamindeling dezelfde als van het eerste raam. (God het begin en het einde). In het midden is vaag het symbool te zien van de H. Drie-eenheid: de driehoek. Daaromheen concentrische cirkels, min of meer perspectivisch werkend, naar binnen en naar buiten uitstralend.*

Samenvatting: de gehele cyclus is dus de levensloop van de mensheid: zijn ontstaan uit God, zijn redding door Christus en zijn terugkeren in God”.

J. Lennarts, Eindhoven juli 1960.

Bij de tekst van een raam, de foto van dat raam, of een fotopagina met alle ramen?

De conditie van de ramen

Voor uitname

Voordat gezocht werd naar een nieuwe bestemming, is advies gevraagd over de restauratiemogelijkheden bij enkele glazenierbedrijven en het Instituut Collectie Nederland.

De bevindingen van de heer R. Crèvecoeur van Instituut Collectie Nederland:

“Het kleurrijke effect is bereikt door honderden vrij kleine stukjes glas in een loodzetting te vatten en dat geheel weer in de raamdagkanten te bevestigen. De panelen zijn vrij groot en zijn allemaal zeer sterk naar binnen of naar buiten opgebouwd. Er is hier werkelijk sprake van redding op het laatste moment! Door de relatieve buigzaamheid van de panelen is er op dit moment nog nauwelijks sprake van glasbreuk. Op het moment dat het eerste stukje glas uit de zetting loskomt is het wankel evenwicht waarschijnlijk verloren en kan er sprake zijn van een gevaarlijke situatie”.

“Aangezien, zoals gezegd, gekitte panelen niet in een dubbele beglazing kunnen worden opgenomen, adviseer ik een gelaagde opbouw te ontwerpen waarin het glas in lood in de kern wordt geplaatst en waar, op enige afstand, onafhankelijk steunend en licht

ventilerend, de beschermende beglazing wordt aangebracht. Door het buitenblad van de veiligheidsbeglazing uit te voeren als een iets beweeglijk getrokken glas, wordt al te sterke spiegeling voorkomen”.

Invoegen: foto van een doorgebogen paneel.

Na restauratie van twee proefpanelen

Na de restauratie van twee proefpanelen, schrijft opnieuw de heer Crèvecoeur:

“Het is in het atelier gebleken dat men, ondanks de soms zeer sterke vervorming van de ramen, onder een geleidelijke en rustig opgevoerde druk in staat is de panelen terug te vlakken. Het soldeerwerk dat destijds is uitgevoerd is van een zeer goede kwaliteit en er zijn aan deze panelen geen gescheurde soldeerverbindingen gevonden. Ook komt er maar zeer incidenteel glasbreuk voor”.

“Er werden ter plekke nieuwe plannen voor herplaatsing gepresenteerd. In die plannen worden de ramen herplaatst in een soort half rond, met een futuristisch half dak voorziene architectuur, dat in zijn geheel iets hoger is geplaatst en zo een werkelijk fantastische omlijsting vormt voor de ramen, een aandacht- en rustplaats in het voorziene plantsoen, de mogelijkheid geeft om als klein auditorium te functioneren, maar bovenal, door zijn geraffineerde eenvoud werkelijk een aanwinst is! Ik was er zeer over te spreken en hoop oprecht dat het ook in allerlei bouwprocedures met dezelfde geestdrift en enthousiasme mag worden begroet”!

“Nadat de panelen zijn gevlakt worden ze gereinigd met een milde methode en worden er windroeden op geplaatst uit op zijn kant gebruikt, verzinkt plat staalband van ca 1 cm. hoog. Hierover worden de loodstrips gesoldeerd zodat het geheel stevigheid aan het paneel geeft. De strips worden zoveel mogelijk in een, de loodlijnen volgende, vorm gebogen om de kleurige glasvlakken optisch zo weinig mogelijk te verstoren. Het eindresultaat is absoluut overtuigend qua kwaliteit, terwijl er toch een zo terughoudend mogelijke aanpak is toegepast”.

“Al met al was ik blij verrast door het prachtige architectonische ontwerp, de relatief goede staat der ramen en de terughoudende, zorgvuldige en degelijke wijze van werken van glazeniersbedrijf Felix”.

R. Crèvecoeur.

Invoegen: foto van het proefpaneel.

Aanbevelingsbrieven: Stichting Lennarts en dr. R. Fuchs.

*Stichting Lennarts, Benedendorpseweg 39, 6882 WC Oosterbeek. Telefoon 026-3342839.
F. van Lanschot Bankiers N.V. Rek.nr. 63.25.74.356 Girorekening 3628102*

AANBEVELINGSBRIEF

Voor fondsenwerving ten behoeve van de Vitalis WoonZorg Groep betreffende glas-in-loodramen Johan Lennarts.

De Stichting Lennarts

De Stichting Lennarts stelt zich als doel het werk van Lennarts aan een breed publiek te tonen en zich in te spannen voor al hetgeen rechtstreeks of zijdelings verband daarmee houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn. Daarnaast wil zij een bijdrage leveren aan het beheren van een kerncollectie, samengesteld door Frank Lubbers, conservator van het Van Abbemuseum. De Stichting werkt hiertoe samen met de Vereniging van Vrienden van Lennarts. De Stichting heeft in het verleden verschillende tentoonstellingen en publicaties georganiseerd, altijd in samenwerking met derden. Een overzichts-

tentoonstelling vond plaats in museum De Beyerd in Breda, tegelijkertijd met het verschijnen van een monografie.

Johan Lennarts 1932 – 1991.

Hij behoorde tot de Brabantse kunstenaars van de zogenaamde tweede naoorlogse generatie, samen met Ad Snijders, J.C.J. van der Heyden en Jacques Frenken. Het is een typische generatie, ze worden geconfronteerd met de opmars van verschillende nieuwe stromingen en vormen tegelijkertijd een onderdeel van de culturele vernieuwingsbeweging van de jaren zestig. Het antwoord dat deze 'generatie' op de vele vernieuwingen heeft gegeven, betekent een breuk met het behoudende klimaat in Brabant.

Beeldend kunstenaar Lennarts heeft een avontuurlijk en aansprekend oeuvre nagelaten. De Stichting wil de herinnering aan dat werk op allerlei manieren levend houden.

Lennarts verdient erkenning voor zijn gehele oeuvre. Naast schilderijen en tekeningen maakte hij beeldhouwwerken, linogravures, glas-in-lood, wandschilderingen, fotoreportage, decors, enzovoort. Hij zoekt het experiment en verkent nieuwe wegen.

Glas-in-loodramen van Lennarts.

Er zijn drie bekende objecten.

- *Glas-in-lood uit de voormalige Judas Taddeuskerk. Door gezamenlijke inspanning van diverse geledingen zijn deze ramen gespaard gebleven bij de sloop van deze kerk. Beslist moet hier genoemd worden projectontwikkelingsbureau Haagdijk/Tielemans te Eindhoven. De glazen ramen sieren nu een glazen atrium (wintertuin), de kern van een nieuw appartementencomplex op dezelfde plaats aan het Judas Taddeusplein te Eindhoven (april 2000). Dit is een prachtig voorbeeld van goede herbestemming van cultuurgoed.*
- *Glas-in-lood in de kapel van blindeninstituut/klooster De Steffenberg in Vught. Deze ramen leken aanvankelijk gered te worden van sloop en opgeslagen te worden voor een nieuwe bestemming. Door onduidelijkheid over nieuwe bestemming, een daarmee samenhangende onduidelijkheid over tijdsduur van de opslag en daarmee samenhangende kosten en door tijdsdruk, konden de ramen niet van de sloophamer gered worden. Helaas werden deze prachtige ramen, organische motieven die een mooie schakel vormden tussen de bosrijke omgeving van de kapel en de binnenkant en die ook een andere plek hadden kunnen verfraaien, dan ook vernield (juli 2002).*
- *Glas-in-lood in de kapel van Verzorgingshuis Den Elzent. Sinds 1961 sieren 5 hoge ramen deze kapel. De kapel heeft op dit moment een andere bestemming gekregen en zal over drie jaar worden gesloopt. Door gezamenlijke inspanning van voorstanders van behoud van de ramen is de besluitvorming van De Vitalis Zorg Groep, waaronder Den Elzent valt, zodanig uitgevallen dat deze ramen van definitieve sloop worden gered en een nieuwe zinvolle bestemming krijgen in de tuin van Parc Gennep. De vijf ramen tonen: "de schepping van zon, maan, aarde en sterren, de zondeval, de geboorte van Christus, de zending van de boodschap en de voleinding, waarbij God ziet dat het goed is". De kunstenaar zag er ook een vergelijking met het voltooiën van een mensenleven. De Stichting Lennarts heeft zich ingespannen tot het behoud van de ramen. Zij heeft hierin samengewerkt met en is gesteund door diverse geïnteresseerde belangengroepen, die het behoud van de ramen ook belangrijk vinden, zoals de gemeente Eindhoven via Stedelijke Ontwikkeling en Beheer en Monumentencommissie. Museum Kempenland, Stichting Van Abbe, Stichting tot behoud van Erfgoed Wederopbouw 1945 – 1965, Lena Nies en erfgenamen Lennarts, de Vereniging Vrienden van Lennarts.*

De ramen zijn inmiddels opgeslagen, zullen gerestaureerd worden en herplaatst in de tuin van Parc Gennep. Hiermee is een unieke situatie ontstaan dat werk van een kunstenaar uit Eindhoven die een betekenisvolle bijdrage heeft geleverd aan de vernieuwing van kunst in Brabant en daarbuiten via deze glas-in-loodramen

bewaard zal blijven en op zeer passende wijze voor het publiek zichtbaar zal zijn. De betekenis van de ramen en de bestemmingsplek is ook een uitstekende match. Het 'saven' van de ramen, de opslag, het herstel, prepareren voor de nieuwe bestemming maken het geheel tot een prijzig project.

Op grond van het bovenstaande doe ik namens de Stichting en alle andere betrokkenen die hart hebben voor het behoud van dit culturele erfgoed een aanbeveling om middels fondsen, subsidie of schenkingen bij te dragen in de kosten van dit project.

In goede samenspraak met de Vitalis Zorg Groep is deze aanbevelingsbrief tot stand gekomen.

*Francien van den Boomen,
Voorzitter Stichting Lennarts*

Brief Rudi Fuchs:

"Betreft glas-in-loodramen van Johan Lennarts, 1961, in kapel van verzorgingshuis Den Elzent.

Er kan geen twijfel bestaan over de betekenis en kwaliteit van de kunst van Johan Lennarts. Toen ik in Eindhoven naar de middelbare school ging en me voor kunst begon te interesseren was het zijn naam en die van Ad Snijders die we kenden. Soms waren hun schilderijen op tentoonstellingen te zien. Ze behoorden tot de generatie die tijdens de vernieuwing van Cobra met hun loopbaan als schilder begonnen. Cobra heeft hun werk beïnvloed in de zin dat ze zelf ook vrijer konden worden. Tegelijkertijd bleven ze zichzelf. Voor Lennarts betekende dit dat hij in zijn schilderijen eigenlijk alleen een lichte wat impressionistische toets heeft bewaard. Daardoor bleven zijn kleuren, die informeel en trillend werden neergezet, doorstraald door helder licht. Dit aspect, licht dat door kleur straalt en de vormen een grote beweeglijkheid geeft, maakte dat Lennarts ook een bijzonder talent had voor het maken van ramen met glas-in-lood. De ramen in Den Elzent zijn een mooi voorbeeld. Hun weidse kleurigheid, het dansen van kleuren in het licht en hun werking in de stemmige ruimte: zulke kwaliteitsvolle aspecten maken dat de ramen meer zijn dan vertalingen van schilderijen. Ze hebben een eigenstandige betekenis en zijn een wezenlijke bijdrage aan de kunst en de traditie van het gekleurde glas. Ik juich het toe als Lennarts ramen bewaard kunnen worden. Om tal van redenen is het van belang dat een belangrijk werk, van een kunstenaar uit Eindhoven, op een openbare plaats bewaard wordt en zichtbaar is. Niet omdat hij uit Eindhoven komt en in die regio heeft gewerkt. Dat ook, maar Lennarts kunst is meer dan regionaal: en om die gedachte te blijven uitdragen is het wezenlijk dat deze ramen in Eindhoven zichtbaar zijn want dan zijn zij ook zichtbaar voor iedereen van buiten.

*Rudi Fuchs
24.IV.2006, Amsterdam".*

Biografische informatie J. Lennarts, 1932 – 1991.

"Ik schilder schilderkunst".

"Ik probeer iedere keer weer iets geheel nieuws te maken, anders heeft het geen zin", zei Johan Lennarts in een interview (met Philip Peters, Kunstbeeld juni 1978). Als een kunstenaarsleven in één zin kan worden samengevat, dan is dit een geslaagde poging te noemen.

De carrière van de in Eindhoven geboren kunstenaar Johan Lennarts verloopt na zijn tekenopleiding voorspoedig. Zijn kennismaking met Cobra voelt hij als een enorme artistieke bevrijding. Al snel volgt zijn eerste groepstentoonstelling met de Vrije Expressieven (1956). Edy de Wilde, directeur van het Van Abbemuseum introduceert

Lennarts bij een breder publiek. Hij koopt enkele werken voor zijn collectie en stuurt Lennarts naar Parijs om zich op de hoogte te stellen van de nieuwste stromingen in de kunst. Bovendien komen er dankzij De Wilde en Willem Sandberg mogelijkheden om in toonaangevende musea te exposeren, waaronder het Stedelijk Museum in Amsterdam en het Musée d'art moderne in Parijs.

Dit vroege succes betekent niet dat Lennarts de ingeslagen weg van 'abstractie' voortzette. Integendeel, in 1960 zijn plotseling figuraties in het schilderij waarneembaar; het heftige handschrift legde de structuur van hooimijten en struikgewassen vast.

"Ik leef me niet in in de dingen,

ik leef erin.

Ik ben een hooimijt, een turfhoop, een struik.

De omgeving en ik tasten elkaar af".

Uit: Mijn leven.

Enige jaren later probeert Lennarts het eerbiedwaardige instituut Kunst van zijn voetstuk te laten vallen, zoals de tentoonstelling SAS (*Schijf aan de Schilderkunst*) in 1963 aantoont. Op die tentoonstelling doet het begrip 'lennartsgroen' zijn intrede, waaraan de schilder lange tijd zijn identiteit zal ontleenen. Hij legt zich toe op popart, collages, veelluiken en verscheurde schilderstukken die hij "*re-creaties*" noemt. Tegelijkertijd toont hij zich een geëngageerd kunstenaar die utopische stadsprojecten ontwerpt en maatschappijkritiek beoefent.

Bijna 10 jaar later, in 1975, wordt de 'tweede' Lennarts geboren. Hij verrast vriend en vijand met blijmoedige landschappen. Hoewel het eigene van Lennarts, het speelse en beweeglijke handschrift, nagenoeg ongewijzigd blijft, doen vrolijke en warme kleuren hun intrede.

Er volgt opnieuw een periode van koortsachtige activiteit die leidt tot vele exposities en aankopen door het Stedelijk Museum te Amsterdam en de provincie Noord Brabant. De schilder trekt zich niets aan van de toonaangevende kunststromingen en ontwikkelt een veelzijdig oeuvre waarin het landschap een steeds terugkerend thema is. Zijn schilderijen tonen geen natuurschoon of idyllische taferelen maar weefselstructuren en groeikrachten die hij een religieuze betekenis toedicht.

De filosofische legitimering van het schilderen blijft een voorname plaats innemen en hij schroomt niet de uitkomsten van dat denkproces door zwarte vlakken of geforceerde breuken tot uitdrukking te brengen.

In 1978 vestigt Lennarts zich in Amsterdam, maar hij brengt ook lange perioden door in Frankrijk en Ierland. Zijn laatste levensperiode woont hij in Lagardère, in Zuidwest Frankrijk. De grote hoeveelheid schilderstukken uit die periode is op een enkele serie na nog niet in het openbaar vertoond.

Lennarts heeft een buitengewoon veelzijdig oeuvre nagelaten. Steeds opnieuw zoekt hij het experiment en verkent nieuwe wegen. Zodra hij vertrouwd is geraakt met een bepaald procédé, geeft hij het weer op. "*Je moet van idee veranderen zo vaak als je van hemd verandert*", citeert hij Picabia (in zijn autobiografisch werk "*Mijn leven*").

Daarnaast had Lennarts literaire ambities. Hij schreef gedichten, theaterstukken en romans waarvoor hij enkele keren een aanmoedigingsprijs heeft gekregen.

"Ik ben gek op lege Ruimtes.

Polderlandschappen en grote kathedralen, stations en lege parken,

Lege pleinen en straten. Ook lege interieurs, lege tafels en lege bedden.

Net als mijn moeder zou ik willen dat alles leeg en schoon is."

Uit: Een koekoeksklok in Utopia.

"Een kunstenaar moet risico's nemen, doe je dat niet dan is het afgelopen", zei hij (in een interview voor het boek *Schilderkunst in Noord Brabant na 1945*, van A. Kraan en T. Teeuwen). Dat is iets wat Lennarts nooit uit de weg is gegaan, risico's nemen.

Zijn leven is dan wel afgelopen, maar zijn werk is gebleven.

Eindhoven, april 2007.